

N:o 44.

Af herr **von Möller**, *angående skrifvelse till Konungen i fråga om ändring i sättet för utdelning af vinet i nattvarden.*

Inom de tre skandinaviska länderna har under de senare åren den åsikten alltmera gjort sig gällande, att bruket af den gemensamma kalken vid utdelningen af vinet i nattvarden är *förenadt med smittofara* samt ur *renlighetssynpunkt högst otillfredsställande.*

För ett par år sedan påpekade den norske distriktsläkaren doktor Bennecke i ett öppet bref till biskop Heuch, Kristiansand, dessa missförhållanden. Med anledning häraf fäste biskopen Kirkedepartementets uppmärksamhet på saken.

13 april 1901 utfärdade departementet en »rundskrifvelse til geistligheden», innehållande provisoriska förhållningsregler, såsom att kringvrida kalken något och aftorka densamma efter hvarje drickande och söka ordna så, att personer, som lida eller misstänkas lida af smittosamma sjukdomar, äfven lungtuberkulos, dricka sist af alla.

»Med hensyn til disse forholde skal departementet gjøre opmærksom paa, at det vistnok vil være tjenligt, at presterne ved passende lejlighed gjør sine menigheder opmærksom paa, at der efter hvad medicinaldirektøren har oplyst vistnok ikke, saavidt ham bekjendt, nu

foreligger noget sikkert konstateret eksempel paa, at smitteoverførelse er foregaaet ad denne vei; men at det dog saavel i hygienisk henseende som ikke mindst forat nadvernydelsen kan foregaa under alle deltagendes udelte hengivelse uden forstyrrelse af fremmede tanker, saaledes tanken paa mulig smittefare, vil være af megen betydning, at man iagttager saadanne forholdsregler, som ikke i nogen henseende kan skade handlingens høitidelighed og værdighed.»

För närvarande pågå underhandlingar om att få den hittills brukliga kalken utbytt mot en i Danmark konstruerad med en lös krans af 10—15 munstycken, hvilken lätt kan aftagas och ombytas. På denna krans hvilar ett kupolformadt lock, som tillika är vinbehållaren. Presten håller kalken med venstra handen och i det han med den högra trycker på en å locket anbragt knapp, rinner vinet ned i ett af de skålformiga munstyckena. Sedan nattvardsgästen druckit, rinner resten af vinet ned i kalken genom ett hål i munstyckets botten.

För hvarje »duk» ombytes munstyckskransen. Selandis biskop Skat Rördam har i januari d. å. anmodat Sundhedskollegium att yttra sig i frågan, och kan detta uttalande väntas inom den närmaste tiden.

I vårt eget land debatterades kalkens smittofarlighet i början af år 1901 på initiativ af en insändare till tidningen Idun med hufvudsakligt afseende fästadt på tuberkulosen.

4 af de 6 prester, till hvilka tidningen vändt sig, ansågo, att den nuvarande formen för vinets utdelning ej borde ändras, och att det vore tillräckligt äfven ur renlighetssynpunkt, om kalken kringvredes och aftorkades för hvarje gäst.

Hofpredikanten Hammarsten ansåg, att, då »Kristus instiftade nattvarden för att af församlingen firas ända till hans återkomst, gaf han oss äfven de yttre bestämmelserna för dess firande, hvilka således äro bundna vid nattvarden för alltid.»

Hofpredikanten E. D. Heüman skref:

»Den Lutherska församlingen lär ej af ängslan för baciller frångå sin Herres stiftelseord i en enda punkt.

Den som tror på baciller mera än på Gud, antager jag kan också lätt undvara nattvardsbordet. Men Kristus skall likafullt intill dagarnes ända behålla en församling, som i tron på Honom firar nattvard och därvid är så upptagen af sin Frälsare, att den i den stunden icke tänker på baciller och då ej heller *har ondt af dem.*»

Årkebiskop Ekman ansåg, att »tanke på kyrkliga åtgärder tyckas mig icke böra ifrågakomma förrän det af medicinska auktoriteter blifvit uttredt, om någon verklig fara är för handen eller ej.»

Teol. doktor Sam. Fries förordade en helt ny form för utdelningen:

»Skall någon förändring ske, så måste den i alla händelser smyga sig så tätt som möjligt efter den nuvarande sedvänjan. Och ett sådant sätt finnes verkligen.

Den distribuerande prästmannen åtföljes vid sin förrättning af en kyrkovärd eller klockaren, som på patenen bär oblaterna. Själf håller han i ena handen den fyllda kalken. Med den andra doppar han oblaten, hvilken för detta ändamål bör äga en mera porös konsistens och större volym än den nu vanligen använda, i vinet och räcker nattvardsgästen på detta sätt på en gång brödet och vinet. Ingen nattvardsgäst har då någon slags beröring med den andra vid vinets mottagande, och symbolen af en gemensam kalk är ändock bibehållen till och med i högre grad än vid den vanliga distributionen. Denna kan också gå mycket raskare, hvilket är synnerligt behöfligt i de stora landsortsförsamlingarne. I stället för att nu distributionsorden två gånger upprepas, skulle de enligt mitt förslag endast sägas en gång, vare sig:

»Kristi lekamen, för dig utgifven, och Kristi blod, för dig utgjutet»
eller:

»Jesus Kristus, hvilkens lekamen och blod du mottager, bevara dig till evigt lif.»

Redan länge har man i landsortsförsamlingar praktiserat en samtidig utdelning af bröd och vin, men då med den ännu hälsofarligare påföljden, att kalken mera sällan omvrides i prästens hand och icke torkas mer än en gång mellan hvarje »duk». Mot den af mig föreslagna anordningen kan ingen konfessionell invändning göras. Att en kyrkovärd eller klockaren deltagar vid nattvardsutdelningen såsom biträde är på intet sätt stridande mot vår bekännelse och knappast mot gällande kyrkolag (kap. 11) — den senare kunde ju äfven ändras, — enär kyrkovärdarne eller klockaren skola inbära nattvardselementen och i mån af behof påfylla vinkannen och oblatförrådet. Hvarför skulle de då ej kunna hålla i handen en paten med oblaterna på? De skulle ju i alla fall icke deltaga i själfva distributionen.

Med en mycket liten portion god vilja och en mycket ringa minskning i den högkyrkliga konservatismen kunde denna lilla, väl påkallade förändring äga rum inom kort tid, dock svärigen förr än år

1903 efter kyrkomötets sammanträde detta år. Det är hög tid att företaga förändringen bland annat af det skälet, att redan tanken på det hälsofarliga i nattvardens begående, detta må nu vara verkligt eller till en del inbilladt, afhåller många från nattvardsbordet.»

Bland de af tidningen därom anmodade läkarne uttalade sig *regementsläkaren Emil Nilsson*: »Att utan föregående rengöring begagna dryckeskärl, som användts af annan person, måste från hälsosynpunkt betecknas som betänkligt.

Doktor F. W. Warfvinge och *professor S. E. Henschen*:

»Det synes mig utan vidare påtagligt, att utfinnandet af ett sätt för nattvardsvinets utdelande, som bättre än det häfdvunna motsvarade hygienens och snygghetens fordringar, vore särdeles önskvärdt.»

Doktor E. Westerland:

»Den nu begagnade formen är hälsovådlig, dock mindre såsom utbredare af lungrot, men difteri och andra smittosamma sjukdomar såsom syfilis kunna helt säkert mycket lätt spridas genom drickandet ur samma bägare.»

Doktor Karolina Widerström:

»Det kan ju ej gärna råda mer än en mening om att den nuvarande formen för nattvardsvinets utdelande innebär smittofara beträffande såväl tuberkulosen som en del andra sjukdomar.

Att ett humant och upplyst prästerskap ej skall undandraga sig att lämna sin hjälp, i hvad på detsamma vidkommer, tar jag emellertid för alldeles gifvet. Svårigheten beträffande nattvardsfrågan ligger väl egentligen i att finna en för det religiösa sinnet tilltalande ny form för vinets utdelande. Men att träffa denna nya form är nog ock religiöst finkänsliga människor förbehållet.»

Ett antal framstående danska läkare uttala sig med anledning af den nykonstruerade kalken:

»Det har længe været erkjendt, att den Maade, hvorpaa Kalken benyttes ved Altergangen, indeholder en betydelig Fare for Altergjæsterne. Det er nemlig fuldtud bevist, at der findes flere og meget alvorlige smittende Sygdomme i Munden og paa Læberne, der kunne overføres til andre Personer baade ved kortvarig Berøring og ved Berøring af Slim eller Vædske fra de Angrebnes Læber og Mund. Da det ved den Maade, hvorpaa Kalken nu bruges, end ikke ved anvendt Forsigtighed fra Præstens Side er muligt at sikre sig mod Berøring af det Sted af Kalken, som en anden har berørt, er Faren for Smitte absolut tilstede.

Ethvert Forsøg paa at ophæve denne Fare maa derfor fra lægevidenskabelig Side hilses med Glæde.

Dr. med. S. Meyer,

Formand for den alm. danske Lægeforening.

Dr. med. M. G. Mulvad

Stiftsfysikus, Vejle, Form. for Vejle og Skanderborgs Amters Lægeforening.

Dr. med. William Thomsen

Form. for Københavns Lægeforening.

Vilhelm Ryder

Form. for Københavns Lægeforening.

Dr. med. J. V. Wichmann

Form. for Nørre- og Østerbros Lægeforening.

Dr. med. V. Kjærgaard

Form. for Vesterbros og Frederiksborgs Lægeforening.

Dr. med. J. J. Kiær

Stiftsfysikus, Ribe, Form. for Ribe og Omegns Lægeforening.

Dr. med. P. W. Heiberg,

Stiftsfysikus, Viborg, Form. for Viborg og Thisted Amters Lægeforening.

Dr. med. E. Holst

Stiftsfysikus, Ringkøbing, Form. for Ringkøbing Amts Lægeforening.

Distriktslæge

Dr. med. Emil Møller

Overlæge, Aarhus, Form. for Aarhus og Omegns Lægeforening.

T. V. V. Kampmann

Form. for Randers og Omegns Lægeforening.

Dr. med. J. Eschen

Stadslæge, Aalborg, Form. for Aalborg Amts Lægeforening.

Sygehuslæge A. W. Ewertsen

Form. for Hjørring Amts Lægeforening.

C. L. K. Tiemroth

Form. for Lolland-Falsters Lægeforening.

N. B. Bluhme Knudsen

Form. for Djurslands Lægeforening.

Dr. med. J. C. Gerner

Form. for Bornholms Lægeforening.

Forum Jensen

Form. for Sydvestsjæll. Lægeforening.

Distriktslæge

Dr. med. N. Flindt

Form. for Nordvestsjæll. Lægeforening.

Distriktslæge

Bondrup Hammer

Form. for Midtsjæll. Lægeforening.

Forstander C. Ussing

Form. for Nordsjæll. Lægeforening.

T. M. Trautner

Stiftsfysikus, Fyen.

Dr. med. C. A. Hansen

Stiftsfysikus, Lolland-Falster.

Dr. med. Chr. Bünger

Stiftsfysikus, Gl. Aarhus og Randers Amt.

Dr. med. O. L. Møller

Stiftsfysikus, Aalborg.

Dr. med. G. Schierbeck

Landfysikus for Nordsjællands Landfysikat.

Dr. med. A. N. K. Boeg

Landfysikus for Sydsjællands Landfysikat.

Dr. med. Tage Hansen

Overlæge, Professor, Aarhus.

Holger Rørdam

Form. i Forretningsudvalget for Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekjæmpelse.

Dr. med. Schepelern

Professor, Overlæge Kysthospitalet Refsnæs.

Berl. Tid. 10 Januar 1903:

»Er der Smittefare ved Brugen af Alterbægeret?

Af *Dr. med. S. Meyer,*

Formand for alm. dansk Lægeforening.

Under denne Overskrift har Biskop Dr. Rørdam rettet to Spørgsmaal til de Læger, der have anbefalet en Altekalk af ny Konstruktion. Da Biskoppen citerer Udtalelser af mig i Erklæringen, skal jeg tillade mig at besvare hans Spørgsmaal. Jeg er overbevist om, at mine Kolleger ville bifalde min Besvarelse.

Det første Spørgsmaal drejer sig om, hvorvidt det er paavist noget Tilfælde, hvor der er paaført Nogen en smitsom Sygdom ved at drikke af Alterbægeret. Dette Spørgsmaal maa besvares med Nej. I det Mindste kender jeg intet saadant Tilfælde; men samtidigt med, at jeg siger dette, maa jeg fastholde, at det *neppe nogensinde vil være muligt at føre noget saadant Bevis*, alene af den Grund, at det vel yderst sjældent vil være Tilfældet, at en Altergæst kender den eller de ved Siden af ham eller samtidigt med ham Knælende, eller at en eventuel smittet Altergæst, hvis Sygdom først bryder frem nogen Tid efter Altergangen, bestemt tør henføre Smitten til en anden Altergæst.

Biskoppens andet Spørgsmaal »om der kan paavises, at der er, jeg vil ikke sige: større, men blot tilnærmelsevis saa stor Fare ved den nuværende Benyttelse af Kalken som ved at komme i nær Berørelse med ubekjendte Mennesker», maa derimod absolut besvares med Ja. Faren for Smitten ligger ikke i, at de Smittende ere i Nærheden af de Sunde, men i, at Sunde ved Kalken med deres Mund komme i umiddelbar Berøring med Sekret fra de Smittendes Mund. Paa Overførelse af Smitte paa denne Maade, baade saaledes, at den Smittendes Mund kommer i umiddelbar Berøring med den Sundes, selv i et kort Øjeblik, og saaledes, at den Sunde kommer til med sin Mund at berøre en Genstand, der har været benyttet af den Smittende, har man talrige Eksempler. Ingen vil kunne nægte, at naar Smitte kan overføres paa denne Maade, og det er bevist, saa ligger der en Fare for Altergæsterne i at benytte samme Kalk som andre, og det er umuligt ved nogensomhelst Foranstaltning fra Præstens Side at afværge denne Fare. Det maa nemlig vel erindres, at det her ikke drejer sig om Smitte gennem Luften, men om *Smitte ved Berøring*, hvilket Biskoppen efter sit andet Spørgsmaal ikke synes at have bemærket. Det maa endelig fremhæves, at Faren bliver større, fordi det ikke ganske sjældent hænder, at Mennesker i længere Tid gaa med smitsomme Affektioner af Mund og Læber, uden selv at ane disses smittende Evne og uden at søge Raad derfor.

Det er af disse Grunde, at jeg — og sikkert alle Læger med mig — finde den nuværende Kalk uheldig. Naar vi have anbefalet en nyskonstrueret Kalk som en Forbedring, saa er det netop, fordi den Enkelte kommer til at drikke af sit Bæger; men naar det er sagt, at

Faren kun »for en stor Del» er fjernet ved den nye Kalk, saa er det, fordi de enkelte Bægere ere samlede i en Kalk med kun en smal Væg imellem hinanden, hvorfor der er en Mulighed for, om end kun en ringe Sandsynlighed for, at Smitte fra et Bæger kan overføres til Bægeret ved Siden af. Fuldstændigt kan Smittefaren kun undgaaes ved, at hver Altergæst faar sit Bæger».

Berl. Tid. ¹³/₁ 1903.

»Er der Smittefare ved Bruget af Alterbægeret?

Af Form. for Alm. dansk Lægeforening

Dr. med. *S. Meyer.*

Det er maange Gange godtgjort, at en flygtig Berøring med Sekret fra en Syg har smittet en Sund, og dette Forhold kan ikke forændres derved at den berørte Genstand i eet Tilfælde er f. Eks. en Ske; i det andet et Alterbæger. Med andre Ord, hvad der gælder Skeen, maa ogsaa gælde Alterbægeret, naturvidenskabeligt set. Statistisk kan dette, som saa meget andet i Lægevidenskaben, ikke godtgjøres, men ingen vil dog vel undlade at tage sig i Agt, naar Fare for Smitte er tilstede, selv om denne Fare ikke statistisk er godtgjort.

Lægernes Stilling i dette Spørgsmaal kan maaske preciseres paa følgende Maade: Hvis en Mand henvender sig til en Læge for at spørge, om han uden Fare for at blive smittet kan gaa til Alters, saa maa Lægen ubetinget svare Nej, skønt det naturligvis er højst sandsynligt, at han ikke bliver smittet. Men hvis en Mand med en smitsom Sygdom i Mund eller paa Læber til en Læge meddeler, at han vil gaa til Alters, saa vil det være Lægens uafviselige Pligt at søge paa enhver Maade at afholde Vedkommende derfra, og han vil endog for at opnaa detta være berettiget til uforbeholdent at gøre ham opmærksom paa, hvilke Ulykker han kan afstedkomme, ja endog være berettiget til hellere at aabenbare Manden hans Sygdoms Natur, hvor Lægen ellers for Mandens Skyld søger at skjule den. Skulde dette ikke hjælpe, vil det være Lægens Pligt ved Autoriteternes (Præstens) Hjælp at forhindre, at Manden gjør Andre ulykkelige.

Jeg maa naturligvis tilføje, at Lægerne vistnok aldrig faa saadanne Henvendelser, fordi Lægerne ikke raadspørges i kirkelige Anliggender; men jeg har ogsaa kun fremsat de 2 Eksempler for saa bestemt som muligt at angive Lægernes Stilling i dette Spørgsmaal.»

I samma riktning uttala sig ett flertal svenska läkare, till hvilka jag i denna sak vändt mig.

Så skriva bland andra:

Provinsialläkaren d:r J. Bergwall:

»Utan att närmare ingå på sakens estetiska sida vill jag endast påminna om en gammal, men ännu fullt gällande hygienisk regel, den, att offentlig och enskild renlighet är bästa värdet mot smittosamma sjukdomar. För den offentliga hälsovården kan det således icke vara likgiltigt, om vanlig snygghet åsidosättes vid begäendet af en handling, som för det stora flertalet af vårt folk utgör eu religiös plikt.

De sjukdomar, som med den gemensamma kalken otvifvelaktigt kunna öfverföras människor emellan, äro: difteri, syfilis och lungshot. Sannolikt är, att så ske kan äfven med åtskilliga mindre farliga åkommor af katarral natur såsom snufva, halsfluss, influensa.

Emellertid har under föregående diskussion om detta ämne af det beständes försvarare framhållits, att smittofaran, om den än icke kunde absolut förnekas, dock vore så ringa, att den icke hade någon praktisk betydelse. »Difterisjuk», säger man, »lära väl aldrig komma till nattvardsbordet, därtill skulle de känna sig alltför sjuka; och om de difteribaciller, som stundom förekomma i svalget på fullt friska personer, veta vi ej, huruvida de förmå öfverföra smittan, om än vissa iakttagelser gifva stöd därför.»

Härpå vill jag svara att erfarenheten visat att fullvuxna personer ofta kunna i svalget hafva stora difteritiska membraner, utan att de däraf känna någon särdeles olägenhet eller något svårare illamående, så att det hindrar dem från deras dagliga göromål. Hvad beträffar de difteribaciller, som i difteritider finnas i munslemmet hos många fullkomligt friska personer, så är visserligen deras roll som smittobärare ännu icke fullt klar, men man kan med sannolikhet antaga, att om dessa baciller öfverföras till frisk person, kunna de där åstadkomma difteri, om de blott påträffa en för dem lämplig jordmån (den s. k. dispositionen).

Hvad syfilis beträffar har man velat framhålla, att smittan i sin primära form mycket sällan förekommer på läpparne, och att den i sin sekundära form har sitt säte i svalget, hvarifrån den endast vid en viss grad af orenlighet kommer fram till läpparne.

Härvid bör dock observeras, att om än det primära såret på läpparne är jämförelsevis sällsynt, så äro däremot de sekundära affektionerna i svalget och munnen de både allmännaste och smittosammaste af detta öfver årtal sig sträckande sjukdomsstadiums symptomter. Äfven om själfva den syfilitiska eruptionen har sitt säte endast i svalget,

så bespolar det härifrån afsöndrade smittoämnet, blandadt med saliven, ständigt läpparnes insidor och slemhinna, hvarifrån det vid vissa munrörelser transporteras till läpparnes ytterkanter och munvinklar.

Samma är förhållandet vid difteri och lungsot, och när vi nu veta, att dessa sjukdomars smittoförande baciller kunna öfverföras från de sjuka med små salivpartiklar, hvilka vid hosta, nysning eller högt talande kunna på en armlängd slungas öfver i andras mun, läppar och näsa, huru mycket lättare skola de icke då öfverföras från mun till mun genom den förmedlande kalken. Synnerligast lungsiktige med tuberkelbaciller i sitt munslem äro ofta under årtal så pass rörliga, att de obehindradt besöka de offentliga nattvardsborden.

Om en läkare numera vare sig på sjukhus eller inom enskild familj behandlar ett fall af syfilis, difteri eller lungsot, så försummar han aldrig att lämna noggranna föreskrifter, gående ut på att hindra smittans spridande från den sjukes mun till omgifningen. Icke nog med att den vanliga muntoiletten skall göras mer än vanligt grundlig, så förbjuder han äfven, att den sjuke får begagna dryckeskärl, skedar och dylikt i gemensamt bruk med familjens öfriga medlemmar, och han föreskrifver dessutom, att dessa och dylika husgerådssaker skola noggrant rengöras, eventuellt decinficieras, innan de ånyo få af andra personer användas.

En underlåtenhet från läkarens sida att lämna dylika råd och anvisningar skulle med rätta icke blott skarpt klandras, utan äfven kunna ådraga honom laga ansvar.

I vår tid söker man ju allt mer och mer att förekomma sjukdomarne, att minska tillfällena till smittas öfverförande, och jag kan icke tänka mig, att en handling som i det vanliga lifvet stämplas som ohygienisk, förlorar denna sin egenskap, då den sker vid nattvardsbordet. Att begagnandet af den gemensamma kalken är en ohygienisk osed, som mycket lätt kan stegras till en hygienisk fara, därom är jag lika lifligt öfvertygad, som om att vinets utdelande bör kunna ske på något annat sätt, utan som helst fara för nattvardsgästen.»

Regementsläkaren, docenten i bakteriologi vid Karolinska institutet *N. E. Selander*:

»Utom det snaskiga däri, ligger alldeles otvifvelaktigt fara för spridande af sjukdom i att låta person efter person dricka ur kalken, låt vara att dess rand mer eller mindre ordentligt aftorkas. Särskildt kan utan tvifvel genom nattvarden i denna form spridas difteri, svalg- och öronåkommor, som orsakas genom streptokokker (rosfeberbakterier,

varbakterier), samt möjligen tuberkulos och tunginflammation. Men särskildt finnes en otvifvelaktig möjlighet för spridande af syfilis. Och det minsta församlingen väl kan fordra är, att allt, hvad som kan göras, också göres, för att man *ej från Herrans bord* skall kunna *införa denna gemena sjukdom i familjen.*»

Öfverläkaren vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg *G. Naumann*:

»Denna sak ligger i så öppen dag, att någon som helst meningskiljaktighet, åtminstone ej bland fackmän, torde ifrågakomma. Genom att dricka ur samma kalk efter hvarandra kunna hvilka baciller som helst öfverflyttas från en person till en annan och, om de äro pathogena, alstra sjukdom. Härvid är en aftorkning af kärlet ingalunda betryggande. Endast kokning dödar dem med full säkerhet och är här naturligen ej användbar.

Att doppa oblaten i vinet synes mig, om full snygghet iakttages, bättre.

I allmänhet torde det vara synnerligen klokt att i liknande fall låta leda sig af den naturliga känslan för snygghet, hvilken i föreliggande fall synnerligen illa tillgodoses.»

Förste provinsialläkaren *P. Söderberg*:

»Det torde vara allmänt känt, att difteriens smittoämne kan å en persons svalg finnas kvar i fullt virulent skick långt efter det att sjukdomssymptomen försvunnit och på en tidpunkt, då han känner sig och är fullt frisk, hvarför det är tydligt, att smittoämnet från en sådan person lätt kan öfverföras till en frisk, därigenom att den senare dricker ur samma glas, ur hvilket den förre omedelbart förut druckit. Vinets utdelande i nattvarden på sådant sätt, som äger rum i vårt lands kyrkor, är därför, enligt min åsigt, ej öfverensstämmande med hygienens fordringar och synes kunna bidraga till denna sjukdoms spridning, om också icke några otvetydiga bevis för, att och huru ofta detta spridningssätt förekommit, ännu äro framlagda, för så vidt jag känner.»

Förste provinsialläkaren *N. Englund*:

»Från *prästens* ståndpunkt sedd, borde saken ställa sig sålunda: Låt vara, att faran i själfva verket ej är stor — en del nattvardsgäster hysa emellertid fruktan för den; detta afleder andaktsstämningen, sysselsätter tankarne med annat, än hvad som bör vara föremål för desamma under den heliga akten; kanske en och annan helt och hållet drager sig från nattvardens begående utaf fruktan för smitta eller af vämjelse vid att få emellan läpparne kanten af en kalk, som många oreña munar förut berört. Att ändra öfverräckandet — eller rättare

anskaffa en sådan kalk — att detta obehag undvikas, kan icke ändra aktens helighet; därför ändrar man det.

För läkarens syn är *saken själfklar*: sjukdomar med katarrer i öfre luftvägarne, i näsa och svalg (de smittosamma bland dem) hafva ock de sjukdomsalstrande bakterierna där. Dit höra: influensa, mässling, kikhosta, skarlakansfeber, elakartad halssjukdom (difteri) och öfriga s. k. halsflussar. Man kan ock dit föra lunginflammation, naturligtvis ock lungsot och syfilis m. fl. m. fl. sjukdomar. Kräftans parasitära natur är nog ej ännu bevisad; man bör dock undvika föra afsöndringar från densamma till läpparne.

Flera sjukdomar kunna nog uppräknas. De nämnda borde vara nog.

I kampen mot farsotssjukdomarne försummas alltför ofta beaktandet af afsöndringarne från näsan, svalg och mun (jämte urinen, som ju ej hör till föreliggande fråga). Att märka särskildt är, att personer härbergera dithörande smitta i svalget och näsan — med ett ord: i munhålan, ej blott under tydligen pågående sjukdom, utan jämväl före dennas utbrott äfvensom efter densammas skenbara återgång och i detta senare fall stundom mycket länge efter sedan tecknen till sjukdomen försvunnit. Lifskraftiga difteribaciller träffas ju ibland flere månader efter förfluten sjukdom hos tillfrisknade från difteri.

Detsamma gäller ock öfriga smittosamma sjukdomar.

En hel del personer, t. ex. sådana, som förut genomgått en farsotssjukdom eller som för tillfället äro oemottagliga för en viss sådan, kunna under gängse sjukdom härbergera sjukdomssmittan i svalget länge utan att blifva sjuke själfva; de smitta likafullt sin omgifning genom afsöndringarna från munhålan.

Hvilka, som vid en nattvardsgång äro smittöfverförande i svalget eller ej, kan i praktiken ej gärna afgöras.

Att vid nattvardsgångar kalken kan öfverföra smitta, är oemot-sägligt, och motsägelse borde ej kunna eller böra befaras.

Att bevisa, det kalken i ett visst fall har öfverfört smitta, är ju i allmänhet ej möjligt, och infordrandet af dylikt bevis är oskäligt begärtdt, alldenstund man endast i ytterst sällsynta undantagsfall kan bevisa, att kalken varit det enda föremål, som i det fallet kunnat vara förmedlare.

Hvarje sakkunnig måste medgifva, att kalken kan öfverföra hvarje-handa smitta.

Hvarje hyfsad person åstundar nog ock att, äfven vid nattvarden, få en 'ren brädd'.»

Professorn i praktisk medicin vid Uppsala universitet *Karl Petré*n:
 «Till svar å edert bref får jag meddela, att, enligt min mening, det nu begagnade sättet för nattvardsvinets utdelande är hygieniskt förkastligt, enär det innebär fara för öfverförandet af åtskilliga smittosamma sjukdomar. Då det jämväl bestämdt strider mot nu erkända och berättigade fordringar på snygghet och renlighet, så måste det hälsas med glädje, om en annan, hygieniskt tillfredsställande metod kunde blifva införd.»

Af de ofvan anförda uttalandena torde man kunna med bestämdhet påstå, att ingen fackman på hygienens och läkarevetenskapens område kan förneka kalkens smittofarlighet, om ock det är omöjligt att genom några statistiska siffror visa, *huru stor* denna fara är, då det ju vid de allra flesta smittosjukdomar och fall af smittoöfverförande är *svårt*, oftast *omöjligt*, att påvisa, *huru* eller *hvar den sjuke blifvit smittad*.

En omständighet, som icke får förbises, är äfven, att det stora flertalet nattvardsgäster utgöres af gamla, sjuka människor, af hvilka många kanske ej iakttaga renlighetens enklaste bud.

Kan det icke vara *farligt* och *är* det icke *motbjudande* att dricka ur kalken efter desse?

Ej heller kan »aftorkningen» verka tillfredsställande.

Flere präster hafva visat, huru därvid ofta tillgår.

Kalken hålles ju i vänstra handen och kringvrides då lättast från vänster till höger; samtidigt sker aftorkningen och då lättast genom en motrörelse från höger till vänster, med andra ord »slem och saliv föres då just emot den s. k. »rena brädden»; genom aftorkningen tillsölas ju serveten och officiantens händer snart öfver all beskrifning, då ju ceremonien ej allt för ofta kan afbrytas för ombyte af torkdukar, händernas tvättning o. s. v.

Professor E. Almqvist påpekar i ett bref, huru vid större samkväm — — — »några tro sig vara snygga och undvika all fara, därest glaset mellan de olika ägarne sköljas i kallt eller ljumt vatten. Nu har emellertid bakteriologien säkert uppvisat, att äfven mycket lätt dödade bakterier kvarstanna lefvande å kanten af ett begagnadt glas, oaktadt glaset rengjorts i köket och för ögat ser alldeles rent ut. Det sistnämnda rönet har mycket stor hygienisk betydelse. Det blir nödigt att få större snygghet med afseende på rengöring af servisföremål.

Det har visat sig, att begagnad servis för att bli riktigt smittofri bör rengöras i hett vatten, helst med tillsats af soda.»

Äfven om man helt och hållet bortser från sakens hygieniska sida, är det dock ett oomtvistbart faktum, att bruket af den gemensamma kalken, ur hvilken stundom ända till 5—700, kanske flera människor, dricka, står i uppenbar strid med nutida äfven bland befolkningens breda lager gängse begrepp om *vanlig snygghet*.

Till och med bland de mindre bemedlade önskar man väl att vid en måltid erhålla hvar och en sin sked och en rena dryckeskärl, och säkerligen skulle ingen, äfven om han i hemmet skulle vara mindre nogräknad, taga väl upp, om värdfolket, hvilka han gästade, gjorde sig skyldiga till försummelse i detta hänseende eller nöjde sig med att aftorka kanten af glaset, hvarur nyss en annan druckit.

De dyrbara silfverpokalerna och dryckeshornen, som i forna tider gingo laget rundt vid de rikes bord, likasom trästänkorna i allmogehemmet, förvaras nu af samlaren som kulturhistoriska minnen, och ingen, vare sig lärd eller olärd, skulle önska återinföra deras användande.

Men vid *nattvardsbordet*, där ju allt borde vara ordnad i full öfverensstämmelse med aktens höghet och helgd, har ännu icke någon förändring vidtagits för att bringa dess yttre form att bättre motsvara vår tids kraf.

En framstående präst skrifver: »Ni gör er säkert ingen föreställning om hur det kan se ut i en kalk, där dregel, skäggstrån (hvilka jag själf fiskat upp med en slef, som vi på altaret städse hafva till hands; rester af snusbänkar och tobak bära vittnesbörd om ett fullständigt bortseende från alla renlighetens enklaste bud, då det är fråga om frandet af den heligaste måltid på jorden.»

En annan präst berättar, huru det ibland händer, att, när den drickande saknar framtänder eller öppnar munnen för mycket, vinet rinner tillbaka i kalken, medförande den halft uppblötta oblaten.

En dansk präst skrifver i Kristeligt Dagblad 6 januari 1903:

»Denne klare og vel skrevne Artikkels Forfatter, som ikke synes fremmed ved Herrens Bord, gør endelig opmærksom paa, at der er et andet Hensyn, som kunde gøre en Forandring ved Vinens Omdeling i Nadveren ønskelig, nemlig Renlighed og Sømmelighed, der maa stødes hos alle dem, som ikke er vante til ellers at drikke af samme Glas. Eller er det maaske tilbørlig at iagttage mindre Renlighed og Orden ved Herrens Bord end vore egne daglige Maaltider? Af egen Erfaring ved jeg, at der ved Brugen af samme Bæger i Nadveren kan indtræffe ligefrem modbydelige Tilfælde. En Gang i mine yngre Aar kom jeg

under Altergangen til at knæle paa venstre Side af en Mand, der havde mistet Næsen, hvilket Tab man vidste, at han ikke var kommet uskyldigt til. Selv om Smittefaren ikke var saa stor, som jeg den Gang antog, var det dog saa streng en Maade at faa denne Kundskab bibragt, at de fleste næppe vil bebrejde mig meget, at jeg tænkte mere paa min Nabos Næse end paa min Frelzers Blod. Som fungerende ser jeg ofte Klatter af Slim fra Munden paa Kanten af Bægeret, hvilken Uappetitlighed ikke forsvandt ved at dreje Bægeret, og jeg har flere Gange set en Draabe hænge under Spidsen af Næsen og vente paa at falde ned i Vinen.

Der er jo, som de fleste ved, flere Steder gjort lidt for at formindske disse Anstød, saaledes at Bægeret aftørres efter hvert Hold Altergæster eller efter hver enkelt. Denne Forbedring tjener maaske lige saa meget til at fremhæve det anstødelige som til at borttage det; i det mindste vilde man finde det malpropert ved et Selskab at aftørre Servicet i et Papir eller Klæde, som blev benyttet til det hele.»

En annan insändare, äfven han präst, skrifver till Kristeligt Dagblad 20 januari 1903:

»Ligeledes burde der paa hvert Alter forefindes en gjennemhullet Sølvske, hvormed man kan fiske Proppestykker og desl. af Bægeret, om fornødent skulde gøres; thi at Prästen tager dem op med Fingrene er Mangel paa Renlighed. Og endelig bør den Vin, der ved Altergangens Slutning bliver til Rest i Bægeret, altid heldes bort, men aldrig, som det mange Steder sker, hældes tilbage i en af Flaskerne for at bruges næste Gang. Somme Steder bliver Bægeret ikke afvasket, før det skal bruges næste Gang; ogsaa dette er en Uskik, som paa det strengeste maa dadles, da det i saa Fald aldrig kan blive fuldkommen rent.»

Huru pinsamt skall det icke vara för en finkänslig präst att vid utförandet af den heliga handlingen nödgas bevittna dessa motbudande scener, som upprepas vid de flesta nattvardsgångar? Hvem kan väl heller undra öfver, om nattvardsgäster söka tränga sig fram för att vara de första vid en ny »duk», sträfva att komma till höger om en särskildt snuskig eller med någon vidrig sjukdom behäftad individ, eller ock helt och hållet afstå från nattvardens bruk?

Det är visserligen både förklarligt och i viss mån ursäktligt, om man af hänsyn till den tradition, som är så nära förenad med det nu brukliga distributionssättet, hittills icke från kyrkligt håll vidtagit någon förändring, som helt visst bland många fromma kristna skulle åtminstone till en början väcka oro och smärta, allra helst bland dem, som genom

sin barnsliga varma förtröstan på försynens skydd anse sig vid nattvardens begående icke hafva att frukta något, som skulle kunna förorsaka dem skada till hälsa och lif.

Denna rörande trosvisshet, som visat sig äga kraft att uppehålla så många ädla, goda människor, bjuder förvisso den djupaste aktning och de allvarligaste hänsyn, när man går att bryta med en yttre sedvänja, till hvilken knyta sig en uråldrig, vördnadsbjudande häfd och så dyrbara minnen.

Men kyrkan måste äfven taga andra hänsyn under öfvervägande.

Den äger icke rätt att lämna läkarevetenskapens uttalanden obeaktade, lika litet som fordringarne på renlighet. Dess ofvisliga plikt är att ordna nattvardsfirandet så, att det fyller sitt höga ändamål af odelad andakt och uppmärksamhet; nattvardens form får icke verka *störande* genom att väcka fruktan för sjukdom eller *motbjudande* genom bortseende från vanlig snygghet, den bör söka *samla* till, icke *stöta bort* från nattvardsbordet.

Mången from människa, för hvilken firandet af minnesmåltiden är ett moment af stor betydelse, kommer i en kollision mellan hvad hennes religiösa uppfattning manar henne att göra och hennes känsla för renlighet, och försiktigheten att ej utsätta sig för smitta bjuder henne att underlåta. Akten blir då en *offerhandling* i stället för en *vederkvickelse*.

Den romersk-katolska kyrkan undgår alla dessa olägenheter däri-genom, att endast brödet utdelas till nattvardsgästerna.

Pastor Deichmann Brandt uppgifver i sin insändare till Kristeligt Dagblad 6 januari 1903, att »the individual cup», d. v. s. en liten bågare för hvarje nattvardsgäst, icke sällan användes i Nordamerika äfven i Lutherska församlingar, och i Danmark förordas ju nu användandet af den förutnämnda kalken med från hvarandra isolerade munstycken som en afgjord förbättring, emedan den, såsom läkarne uttala, »till stor del aflägsnar fara för smittoöfverföring»; dock kvarstå som olägenheter, att den drickande lätt kan af ovarsamhet komma att beröra de å ömse sidor befintliga munstyckena, diskning och ombyte af kransen under ceremonien o. s. v.

De ändrade tidsförhållandena kräfva emellertid, att äfven vår kyrka söker efter utvägar att göra utdelningen af vinet ur hälsosynpunkt fullt betryggande, på samma gång som det estetiska momentet tillgodoses och symboliken, gemensamhets- och broderskapstanken, bevaras.

Mot det af teol. doktor S. Fries framställda förslaget, brödets neddoppande i vinet, synas inga befogade anmärkningar kunna framställas. I den grekisk-katolska kyrkan gifves ju brödet och vinet sam-

tidigt medelst en sked, men denna vandrar ur mun i mun, så att äfven om torkning af skeden ägde rum, skulle ju känslan af obehag blifva densamma.

Det i vinet neddoppade brödets utdelning skulle visserligen göra en ändring i kyrkohandboken nödvändig, under det att kyrkolagens föreskrift kap. 11 § 10 kunde kvarstå oförändrad. Denna innehåller ju blott, att prästen skall »noga tillse, att kommunikanterna blifva däraf (de helgade håfvor) delaktige — — — så lagande, att vinet icke utdelas före brödet eller någöndera blifver utelåtet.»

Enligt Matheus och Marcus föregick brödets utdelning vinets, men i Lucas 22, 17—19 utskiftar Jesus *först kalken*, därefter brödet, hvar efter v. 20, »*kalken efter nattvarden*» återkommer.

I skriften »De tolf apostlarnes lära» (från förra hälften af 2:dra seklet) kap. 9 förutsättes det oförtydbart, att *kalken* utdelades *först* och brödet efteråt.

De kyrkliga bekännelseskriterierna synas icke kunna lägga några hinder i vägen för ett samtidigt utdelande af bröd och vin, då de ju blott fasthålla, att vinet skall utdelas, ej endast brödet (emot romerska kyrkan).

Visserligen uttalar sig Luther i den mässordning, han införde i Wittenberg, mot brödets nedförande i kalken, emedan transsubstantiationsdogmen häraf kunde få stöd (att kalken vore obehöflig för lek-männen), men han säger också i afseende på sina anordningar för mässan: »Vor allen Dingen will ich gar freundlich gebeten haben, auch um Gotteswillen, alle diejenigen, so diese unsere Ordnung im Gottesdienst sehen oder nachfolgen wollen, dass sie kein nötiges Gesetz daraus machen, noch jemandes Gewissen damit verstrichen oder fangen, sondern, der Christlichen Freiheit nach, ihres Gefallens gebrauchen, wie, wo, waun und wie lange es die Sachen schicken und fordern».

Han beder sålunda vänligast och för Guds skull alla dem, som vilja hafva eller efterkomma hans ordning vid gudstjänsten, att de icke göra denna till en bindande lag att därmed insnärja eller hålla någons samvete fångat, utan i enlighet med den kristliga friheten själfva pröfva, huru, hvar, när och huru länge omständigheterna passa för och fordra det.

Den af doktor Fries föreslagna anordningen kan, där ingen assisterande präst finnes att tillgå, genomföras sålunda, att en af kyrkvärdarne bär patenen, eller ock kan denna ju *fästas vid kalkens fot*.

Genom den samtidiga utdelningen af brödet och vinet vinnes

1) *ceremonielets förkortning*, hvilket är af gagn vid stora nattvardsgångar både för församlingen och officianten, som genom att distribu-

tionsorden endast behöfva uttalas en gång för hvarje gäst ej anstränges i så hög grad, som nu ofta är fallet;

2) *större enhetlighet* i den heliga handlingen, som ej störes af de nu förekommande afbrotten, när prästen måste afskumma föroreningarna eller rent af tömma ut kalkens innehåll och tvätta densamma;

3) en om möjligt än djupare symbolik;

4) *borttagande af smittofaran*;

5) *absolut renlighet*; och

6) en *ökning af nattvardsgästernas antal*, i hvarje fall ett undanröjande af en bland de bidragande orsakerna till deras minskning, en sak, som från kyrkligt håll väl torde förtjäna att beaktas.

Att kraftiga röster och därtill just från dem, i hvilka kyrkan äger många sina varmaste vänner, komma att höjas vid hvarje försök att röra vid hvad som måhända i andras ögon synes af mera underordnad betydelse, nattvardens rent yttre form, är ju helt förklarligt.

Hvarje brytande mot en gammal kärvorden tradition kännes och dömes af de mera konservativa som ett helgerån och som en förgripelse mot både stiftaren och stiftelsens väsende, men kyrkan får dock icke längre tveka, hur hon härvidlag bör handla. Den hittills brukade utdelningsformen står i så bestämd strid emot nutidens uppfattning, att åminnelsemåltidens värdighet och höghet kan sättas på spel, just emedan anmärkningarne äro befogade och äga stöd hos vetenskapen och allmänna meningen.

Nattvardsgästens lif och hälsa får ej vid begäendet af en religiös handling äfventyras — åsikterna om själfva farans storlek må nu vara delade — och då den önskade ändringen endast gäller en jämkning å den rent yttre formen, bör man följaktligen tillmötesgå dem, som begära, att just detta yttre, oväsentliga anordnas så, att det i stället för att *störa andakten* kommer att *fullt motsvara nattvardens ändamål*.

Åsikten, att denna åminnelsemåltid ständigt skulle förblifva bunden vid en form, som visserligen öfverensstämde med dåtidens sedvänja, men nu verkar skrämmande och stötande, torde väl blott visa, huru ofta man missuppfattat Honom, hvilkens hela lif var en fortsatt kamp mot fariseism och tom ytlighet.

På grund af de skäl jag anført, får jag anhålla,

att Riksdagen vill besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes undersöka, om och i hvad mån förändringar skulle kunna

vidtagas, för att utdelningen af vinet i nattvarden måtte ske på ett sätt, som bättre än det nuvarande öfverensstämde med nutidens uppfattning af hälsovårdens och renlighetens fordringar, samt, därest denna undersöknings resultat därtill gifver anledning, vidtaga nödiga åtgärder till förändringens genomförande.

Stockholm den 20 februari 1903.

A. v. Möller.